Crestomația limbii române vechi, vol. I (1521-1639), alcătuită de EMANUELA BUZĂ, MAGDALENA GEORGESCU, ALEXANDRU MAREȘ și FLORENTINA ZGRAON. Coordonator: ALEXANDRU MAREȘ, București, Editura Academiei Române, 1994, 246 p.

Alcătuită de un grup de cercetători din colectivul de limbă literară și filologie al Institutului de Lingvistică din București, *Crestomația limbii române vechi* vine în continuarea unei direcții de antologare a vechilor texte, inaugurată de Timotei Cipariu și Aron Pumnul, în care s-au ilustrat în secolul al XIX-lea contribuțiile majore ale lui Mozes Gaster și Al. Lambrior, și continuată de un număr însemnat de antologii și crestomații în secolul nostru.

Prezenta crestomație este rezultatul unei foarte îndelungate acțiuni de cercetare și de editare a textelor din secolul al XVI-lea efectuată în ultima jumătate de secol de cercetători precum Viorica Pamfil, Florica Dumitrescu, G. Mihăilă sau I. Rizescu, care ilustrează interesul manifestat la nivelul universitar pentru investigarea literaturii române vechi, dar mai ales de colectivul de limbă literară și filologie al Institutului de Lingvistică din București, prin I. Gheție, Al. Mareș, Mariana Costinescu, Alexandra Roman-Moraru, Stela Toma, Gh. Chivu sau redactorii actualei crestomații. Această activitate remarcabilă, care – trebuie să subliniem acest lucru – a influențat profund filologia românească, metodele și instrumentarul ei științific, s-a concretizat în studii de mare anvergură asupra istoriei limbii literare în secolul al XVI-lea, în ediții exemplare sau în studii de profunzime asupra unor texte. Au mai apărut, datorită eforturilor aceluiași colectiv, și două culegeri ample de texte: *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1979, și *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1982.

Crestomația se deschide printr-o *Introducere* care justifică întru totul prezenta întreprindere: ea devine concomitent o concluzie a studiilor efectuate până acum și, în același timp, o deschidere pentru o nouă etapă, în care se pare că atenția colectivului va fi concentrată asupra textelor din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Limitele propuse pentru acest prim volum sunt de la primul text în limba română până în anul 1639. Ținând cont de faptul că tipografiile care încep să funcționeze începând cu 1640 în Țara Românească la Deal, Govora și Câmpulung, în Moldova la Iași și în Transilvania la Bălgrad încep să editeze un număr important de texte cu un remarcabil impact asupra dezvoltării limbii literare și asupra spiritualității românești în genere, împărțirea nu ni se pare lipsită de justificare. Dimpotrivă, considerarea anului 1600 ca limită a unei etape în dezvoltarea limbii literare ne apare cu atât mai arbitrară cu cât nu are nici justificare lingvistică, nici culturală, iar amintirea domniei lui Mihai Viteazul, atât de importantă pentru posteritatea ei politică mai îndepărtată, nu a lăsat vreo marcă definitorie în posteritatea ei culturală imediată.

Redactorii *Crestomației* au efectuat selecția textelor din perspectiva cercetătorului istoriei limbii literare. Sunt selecționate texte de o mare diversitate, așezarea lor făcându-se în ordine cronologică. Criteriul este vulnerabil sub raportul orientării în crestomație. Oricum, orice alt criteriu de aranjare (pe tipuri de texte, pe regiuni etc.) nu ar fi fost cu nimic mai eficient, riscând să creeze foarte multe confuzii.

Spre deosebire de multe alte lucrări similare (în special de cele editate în secolul nostru, care păcătuiau fie printr-o selectare mai subiectivă a textelor, intenționată sau fortuită – să nu amintim decât evitarea textelor religioase și căutarea cu insistență a celor laice –, fie prin preluarea

necontrolată a unor ediţii moderne ale textelor respective), prezenta crestomaţie prezintă toate textele în transcripţia colectivului redacţional, chiar dacă aceste texte s-au bucurat de excelente ediţii făcute inclusiv de membri ai Institutului de Lingvistică din Bucureşti. Acest lucru nu ni se pare a fi inutil, căci colectivul şi-a propus ca diferenţele lingvistice ale textelor să nu fie alterate sau augmentate şi de diferenţele de interpretare a grafiei.

Crestomaţia limbii române vechi, vol. I, cuprinde 72 de texte redactate între 1521 şi 1639. Textele sunt de o mare diversitate, incluzând documente, texte religioase, juridice, însemnări, predici, o reţetă medicală ş. a., oferind o imagine cuprinzătoare asupra culturii în limba română din această perioadă. Editarea textelor s-a făcut folosindu-se normele unei transcrieri interpretative, care ţine cont de principii bine fixate, eliminând posibilităţile lecţiunilor subiective. Din păcate – şi suntem convinşi că acest lucru se datorează cu siguranţă unor raţiuni tipografice – textele în limba slavonă sunt prezentate în transliteraţie. Credem că scrierea textelor slavone cu literă chirilică ar fi adus un plus de acurateţe ştiinţifică, făcând şi mai pregnantă îmbinarea începutului scrierii în limba română cu scrisul slavon. Fiecare text este însoţit de o prezentare a datelor celor mai importante şi de o bibliografie referitoare la el, conţinând cele mai importante studii, de note cuprinzând traduceri ale textelor slavone sau observaţii asupra grafiilor specifice textului în cauză. O *Introducere* densă oferă imaginea generală necesară cititorului care parcurge paginile prezentei crestomaţii. Un amplu *Glosar* – indispensabil în înţelegerea textelor, dar şi ca model al unui viitor dicţionar al limbii române vechi – încheie lucrarea. Interesul redactorilor pentru organizarea *Crestomaţiei* a fost preponderent filologic: s-a renunţat totuşi la o acribie pronunţată (marcarea rândurilor din textul original) şi s-a optat pentru o expunere mai accesibilă cititorului modern al textului, introducându-l în datele esenţiale ale perioadei şi autorilor antologaţi.

O ultimă remarcă asupra ortografiei adoptate de redactorii volumului: ne punem întrebarea cum ar fi arătat textele utilizând noua ortografie. Categoric că opţiunea redactorilor a fost cea corectă.

MIHAI GHERMAN
Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj
Cluj-Napoca, str. M. Kogălniceanu, 12-14

CARMEN VLAD, *Sensul, dimensiune esenţială a textului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994, 214 p.

Cartea pe care o recenzăm este o contribuţie pertinentă la definirea textualităţii şi a sensului textual. Pentru a înţelege însă implicaţiile ei teoretice şi aplicative, este necesară precizarea că punctul de plecare al autoarei îl constituie cele mai recente dezvoltări, pe plan mondial, în domeniul teoriei textului, al semanticii, al lingvisticii şi al semioticii. Carmen Vlad este printre promotorii consecvenţi ai teoriei textului în lingvistica românească, lucrările sale în acest domeniu fiind bine cunoscute (vezi *Semiotica criticii literare*, Bucureşti, 1982, care reprezintă o primă şi importantă sinteză a concepţiei sale lingvistice, inclusiv în ceea ce priveşte textul).

Sensul, dimensiune esenţială a textului propune o definire nuanţată a sensului textual şi a textualităţii, aspecte încă mult controversate şi insuficient elucidate în literatura de specialitate. Se argumentează deosebit de convingător că sensul, inclusiv referenţialitatea, sunt atribute esenţiale ale textelor, iar esenţa textuală nu se poate concepe exclusiv pragmatic, adică ea nu este